

מדיניות ארה"ב כלפי ישראל והמזרח התיכון גיליון 91 (יולי 2020)

השגריר (בדימוס) ברוך בינה*

אוגוסט 2020

שלושה חודשים לפני הבחירות בארה"ב, אין התייבבות או רגיעה במערכת המזרח תיכונית. בסתירה ל"שמועות על מות אמריקה", בחוגי המדיניות בווישינגטון עולה שעל ארה"ב לגבש מדיניות-חוץ חדשה כי התפקיד האמריקני לא תם ונשאלת השאלה איך ייראה העולם ללא מנהיגות ארה"ב – לאור דוגמת המזרח התיכון שהתפרקותו ממחישה שהעולם הערבי עדיין זקוק לארה"ב. העימות בעצימות נמוכה בין ארה"ב לרוסיה בנקודות שונות במזרח התיכון, ובהן סוריה ולוב, מלמד על הקושי בהשגת רגיעה במאבק הבין-מעצמתי (בשונה, למשל, מאזור ארמניה-אזרבייג'אן, בו מצליחות ארה"ב ורוסיה להגיע להבנות).¹

איראן: לכאורה, נמשכת הפעילות המשותפת של ארה"ב וישראל נגד הגרעין האיראני, כפי שנטען ביחס ל**סדרת התקלות/חבלות במתקנים איראניים**. הפיצוץ במתקן הסרכזות בנתאנז ב-2 ביולי מיוחס לפעולה ישראלית. מפקד סנטקום מקנזי נמנע מהתייחסות ישירה לנתאנז והסתפק באמירה שארה"ב עוקבת בקפדנות ושאייראן מורתעת מהפעילויות האחרונות, כולל מהריגת סולימאני. במקביל, ארה"ב ממשיכה במדיניות הלחץ המרבי על איראן. הממונה (הפורש) על התיק האיראני בממשל טראמפ, בריאן הוק, נועד עם מזכ"ל סבא"א לדון בממצאים ביחס לפעילות האיראנית. בביקורו בקטר ב-26 ביולי הדגיש הוק כי איש אינו מאמין שאיראן צריכה למכור ולקנות אמל"ח קונבנציונאלי, והזכיר שמועצת הביטחון תצטרך להאריך באוקטובר את תוקף אמברגו הנשק, על מנת שסכסוכים כמו בסוריה ותימן לא יחמירו. מזכיר המדינה פומפאו גילה שארה"ב הרחיבה את רשימת החומרים שמשמשים את תכניות הגרעין, הצבא והטילים הבליסטיים האיראניות, ושמי שמעביר אותם לאיראן נתון לסנקציות. בסנאט, פומפאו הוסיף גם שארה"ב רואה באיראן תוקפת, ולא קורבן, שמאז מאי 2018 קיצצה ארה"ב ב-90 אחוזים את הכנסות הנפט של איראן המשמשות לטרור ופעילויות גרעיניות, ושאררה"ב שיפרה, אך לא השלימה, את היערכותה הצבאית מול איראן. קרא גם הוא לחידוש האמברגו על איראן, וקבע שיש צורך בצעדים מול סקטור הבנייה האיראני הנשלט על ידי משמרות המהפכה ושמקדם את הקמת המבנים של מערך הגרעין.

טראמפ ופוטין קיימו ב-23 ביולי שיחת טלפון, שנסבה לפי הקרמלין גם על תכנית הגרעין האיראנית. הידיעות על חתימת הסכם מסחרי וצבאי ל-25 שנה בין איראן לסין הקפיעו את המערכת הווישינגטונית. אולם מול ההתלהבות האיראנית מההסכם, סין משדרת איפוק. איראן, שחתמה ב-9.7 על הסכם לשיתוף פעולה צבאי עם סוריה, שאמור לפגוע בחופש הפעולה של ישראל וארה"ב, ממעיטה בסכנת פעילות הסייבר נגדה, וממחישה יכולות מבצעיות בתקיפת דגם של נושאת מטוסים ושיגור טילים לקרבת שלושה בסיסים אמריקניים. ח'מנאי לגלג על הקריסה המוסרית האמריקנית לאור ההפגנות ברחובות הערים בארה"ב, ובאיראן יצאו נגד הביקורת האמריקאית על הקשרים שלה עם סין. איראן מדגישה שההסכם עם סין לא נועד נגד טראמפ אלא שמדובר ביישום הסכם שנחתם עוד בימי אחמדינ'ג'אד. ואולם, זהו אכן צעד נגדי מול ארה"ב, שכן איראן זקוקה ל-134 מיליארד דולר בשנים הבאות וההסכם עם סין מניב כבר 11.1 מיליארד עד תום 2019. בארה"ב, קבע בית המשפט הפדרלי כי לאיראן יש אחריות לפיגוע בח'ובאר ב-1995, בו נהרגו 19 אמריקנים, וקבע פיצויים בסך 879 מיליון דולר, שיחולטו מפיקדונות איראניים מוקפאים.

* השגריר לשעבר ברוך בינה הוא עמית מדיניות במכון מיתוים. הוא שירת בין היתר כסמנכ"ל צפון אמריקה במשרד החוץ, כשגריר ישראל בדנמרק, כסגן ראש הנציגות בווישינגטון, וכקונסול כללי בשיקגו.

¹ בטור זה נאלצנו להשמיט שורה של נושאים חשובים, ובהם תפקיד ארה"ב מול מצרים ואתיופיה בסוגיית הסכר האתייופי והעימות בלוב כולל המחלוקות בין ערב הסעודית ואיחוד האמירויות הערביות (שתיהן בעלות ברית של ארה"ב). נשמח להרחיב בנפרד ולעסוק בסוגיות אלה בטור הבא.

סיפוח, תכנית טראמפ והיחסים הביטחוניים עם ישראל: גם לאחר שנתניהו נמנע מסיפוח בתחילת חודש יולי, הייתה תכנית טראמפ על סדר היום של הממשל, והעוסקים בה נועדו בבית הלבן ב-7 ביולי. לוויתור יש מרכיב פנים-אמריקאי, אבל גם ישראל-אמריקאי, כפי שעולה מ**מכתב נגד הסיפוח** ששיגרו חברי כנסת ודיפלומטים בדימוס ישראלים מנסחי המצע של המפלגה הדמוקרטית.² ארבע מחוקקות פרוגרסיביות כתבו שתכנית הסיפוח תוליך לאפרטהייד ולפגיעה בזכויות אדם והפגיעו בפומפאו לפעול למען עתיד משותף לישראלים ולפלסטינים. הסנטור הדמוקרטי (הידידותי לישראל) **ואן הולן הצטרף למתנגדי הסיפוח** במאמר שפרסם בעברית לציבור הישראלי. שאלת הסיפוח הפכה לרעילה בקרב הדמוקרטים, עד כי אפילו המתמודד המוביל לתפקיד יו"ר וועדת החוץ שרמן (יהודי) הבהיר כי הוא תומך נלהב בישראל אבל "כמובן" היה **מראשוני המתנגדים לסיפוח**. מחוקקים משתי המפלגות קידמו בבית הנבחרים הצעת חוק למימון שותפויות ישראליות-פלסטיניות ברמת החברה האזרחית בהיקף של 50 מיליון דולר לשנה במשך 5 שנים. ההצעה זוכה להתעניינות חיובית גם מצד מחוקקים מובילים משתי המפלגות בסנאט.

הוגה הדעות בינארט **נטש** את פתרון שתי המדינות **לטובת** אופציית המדינה האחת, הישראלית-פלסטינית, ואילו נשיא ג'יי סטריט בן עמי **קרא לדמוקרטים** להתייחס לכיבוש במצע הבחירות שלהם. אולם **המצע הדמוקרטי בעניין ישראל** נותר ללא שינוי משמעותי למרות הלחצים, וזאת בהצבעה פה אחד ותוך שיקוף עמדותיו של המועמד לנשיאות ביידן ולא של הטוען הפרוגרסיבי סנדרס. לפרוגרסיבים היו הישגים במצע בתחומי פנים, אך **הם לא נחלו הישגים רבים בסוגיית ישראל**. מנגד, ועדת המצע של המפלגה הרפובליקנית השמיטה את האזכור לפתרון שתי המדינות שהיה במצעים קודמים, קבעה שתמיכה בישראל היא "ביטוי לאמריקניות", חזרה על הקביעה שירושלים היא בירתה הנצחית והלא-נחלקת של ישראל, והוסיפה כי ה-BDS היא ביטוי לאנטישמיות. עוד שיגרו עשרה מחוקקים רפובליקנים **מכתב** לפומפאו, בו הגדירו מכתב ששלחו הדמוקרטים בתור "אנטישמי" וציינו שישראל היא השותפה האיתנה של ארה"ב ואילו הפלסטינים הם המחבלים בתהליך השלום. פומפאו טען אמנם בכינוס אבנגליסטי באיווה שממשל טראמפ הוא הטוב ביותר לישראל, אך נמנע מביטויי תמיכה בסיפוח. היועץ לשעבר גרינבלאט הבהיר שלישראל יש את הזכות להכריז על הרחבת ריבונותה, אך שעל פי תכנית טראמפ עליה גם להקצות שטחים למדינה פלסטינית. העיסוק התקשורתי והציבורי בנושא נמשך בארה"ב, כפי שעולה מרשימתו הכואבת של הירש גודמן אשר נמלט מהאפרטהייד של דרום אפריקה ו**אינו מוכן לחיות באפרטהייד ישראלי** או מהמאמר של צמד הפרשנים המוביל דניס רוס ודייוויד מקובסקי, **שקראו לישראל** לא לנטוש את פתרון שתי-המדינות.

משרד הביטחון ארח את **ההתייעצות השנתית** (DPAG) עם משרד ההגנה האמריקני. הקונגרס העביר את חקיקת הרשאות ההגנה בסכום כולל של 740 מיליארד דולר, מהם מוקצבים 500 מיליון דולר לשינוף פעולה עם ישראל בהגנה נגד טילים. **בוועדת ההקצבות בבית הנבחרים** הוקצבו 3.3 מיליארד דולר לישראל, לפי מזכר ההבנות בין שתי המדינות, וסיוע לגדה המערבית בסך 225 מיליון דולר. עוד הוקצבו 1.5 מיליארד דולר סיוע בטחוני לירדן, 1.4 מיליארד דולר למצרים ו-112.5 מיליון דולר אזרחי ללבנון ועוד 105 מיליון דולר סיוע בטחוני. למרות לחצים אמריקניים ישראל ממשיכה במרכז נמל חיפה בסך 580 מיליון דולר, ללא קשר ללאומיות הרוכש וללא הדרת סין. **מפקד הצי החמישי האמריקאי** אינו רואה בנוכחות ובפעילות הסינית משום איום עכשווי, אך בהחלט אתגר בבניית הכוח האיטית והשקטה מצד סין, שיכולה לשנות את המאזן בתוך כ-15 שנים.

תורכיה והמתיחות בינה ליוון וקפריסין: בעדותו בוועדת החוץ בסנאט בסוגיית מכירת מערכת ה-S-400 מרוסיה לתורכיה אמר פומפאו שארה"ב ממשיכה לבחון סנקציות ראויות. על סדר היום האמריקני גם המשבר ביחסי תורכיה-יוון על רקע סוגיית המים הכלכליים ברודוס וכרתים, שם מאיימים התורכים לקדוח בעוד יוון מדגישה כי "תעשה את כל הדרוש" נוכח האיום. ארה"ב ואירופה תומכות עקרונית בעמדה היוונית ומתנגדות לניסיונות התורכיים לשנות את הגבול הימי עם לוב, באופן שיחצה את הים התיכון. מחלקת המדינה אף דחקה רשמית בתורכיה לחדול מתכניות הקידוח שלה. אולם, **תורכיה נסחפת החוצה מן הספירה המערבית** בגלל היעלמותה ההדרגתית של ארה"ב ושיבתה של רוסיה, וכפי שבא לידי ביטוי בהאשמות של ארדואן שארה"ב אשמה בהתעוררות הלאומיות הכורדית ובמהלך שהוביל ארדואן להפיכת האיה סופיה באיסטנבול ממוזיאון למסגד (מהלך עליו ארה"ב והאירופים "הביעו צער"). לעומת המתיחות עם תורכיה, ארה"ב פועלת לחזק את יחסיה עם קפריסין, ושגרירת ארה"ב בישרה על כוונה לקיים אימון למשמר הלאומי של קפריסין החל מ-2021 לפי "חוק שיתוף הפעולה והאנרגיה וביטחון מזרח הים התיכון" משנת 2019. במקביל, הודיע שר ההגנה של

² גילוי נאות: בין החותמים גם כותב שורות אלו.

קפריסין כי היחסים עם ארה"ב מתנהלים "בכיוון חדש", וענקית האנרגיה האמריקנית שברון רכשה ב-5 מיליארד דולר את חברת נובל אנרג'י, שמובילה קידוחי גז טבעי בים התיכון.

תורכיה, סוריה והכורדים: ארה"ב תומכת בשיחות הפיוס הפנים-כורדיות שנערכו ביולי ובתחילת יולי, אך ניצבת בפני אתגר מורכב הואיל ומדובר הן בשיחות פנים-כורדיות והן בשיחות עם קבוצות ערביות-סוריות. הנציג האמריקני הבכיר בצפון סוריה ווליאם רובאק (Roebuck), נכח בשיחות אלה. מנגד, ארה"ב מנסה להתנהל בזהירות מול ארדואן בסוריה, וליצור נתק בין ה-SDF ("הכוחות הסוריים הדמוקרטיים"), בו היא תומכת, לבין ה-PKK שמוגדר בתורכיה כארגון טרור. עד כה נוקטים התורכים גישה זהירה בסוגיית אידליב אך על ארה"ב לקחת בחשבון שארדואן יכול לשלוף את קלף ההתערבות באידליב בכל עת ושתורכיה כבר קידמה בחודשים האחרונים מערכי נ"מ לאזור. מבחינת ארה"ב, האתגר גדול עוד יותר לאור הפעילות הרוסית, המציבה כוחות בקרבת עמדות אמריקניות באזור דיר א-זור, בתאום עם איראן וסוריה וכאמצעי ללחוץ על ארה"ב לבצע נסיגה כוללת מסוריה, שאם תקרה תערער מאד את הסטטוס-קוו השברירי. רוסיה (יחד עם סין) פעלה במועצת הבטחון של האו"ם לניתוב הסיוע ההומניטרי האו"מי לסוריה כך שיתאים לרצונותיה של בעלת בריתה תורכיה, זאת על אף שארה"ב ומדינות אירופה מממנות 90 אחוזים מהסיוע ואילו רוסיה – אחוז אחד בלבד. במקביל, ממשיכה ארה"ב את הלחץ על סוריה בעקבות [הודעת ה-OPCW](#) שסוריה השתמשה בנשק כימי נגד אזרחים, והטילה סנקציות על ארבעה אישים, ובהם חאפט' אל-אסד, בנו הבכור של נשיא סוריה.

לבנון (לפני אסון ביירות): לאור המצב המדרדר במדינה, הכריז נסראללה ב-7 ביולי על שינוי מדיניות. אם עד כה הייתה ארה"ב "השטן הגדול", אמר, הרי שכיום נהיה מוכנים לקבל סיוע ממנה ומכל גורם למעט ישראל. לבנון קורסת כלכלית לתוך חיבוק איראני אך ארה"ב נמנעת מדטאנט מקומי עם איראן שיכול היה אולי להושיע את כלכלת לבנון הקורסת. ארה"ב מוסיפה לתלות את האשם במצב הלבנוני באלימות חזבאללה המתעלמת ופוגעת באינטרס הלבנוני בפעילותה מול ישראל. אולם מפקד סנטקום הבטיח בביקורו בלבנון שארה"ב תוסיף לתמוך בצבא לבנון. יו"ר הפרלמנט הלבנוני ברי נועד עם שגרירת ארה"ב לדון בהרכב הממשלה, לאחר שארה"ב הבהירה שאינה מעוניינת בממשלה בהשתתפות חזבאללה. שגריר לבנון בווישינגטון הביע כוונה לבקש לפטור את לבנון מהשלכות "חוק קיסר" האמריקאי, שמגבילות סחורות ותוצרת חקלאית מלבנון. בשטח, חזבאללה השמיש דרך עוקפת מעברי גבול כדי להימנע ממגבלות הסחר שמטיל החוק.

עיראק: ארה"ב הביעה כבר בחודש יוני כוונה לצמצם את פריסת כוחותיה בעיראק ומחויבות להדרכה כלכלית לעיראק, אך עדיין אין תאריך יעד להסגת כוחות. בינתיים, ארה"ב השלימה את פריסת מערכות ההגנה באזור הירוק בבגדד. בעיני עיראק, הנוכחות האמריקנית במדינה מכוונת בעיקר מול איראן (ולפני כן דאעש). הנוכחות האמריקנית מוסיפה להיות יעד עיקרי ל"לחץ מרבי" איראני נגד ארה"ב, כולל בכ-100 ערוצי התקשורת. אך סקרי דעת קהל בעיראק מעלים כי בשלוש השנים האחרונות, האהדה לאיראן צנחה מ-50 אחוזים ל-15 אחוזים, בעוד התמיכה בנוכחות האמריקנית נותרה כשהיתה, בסביבות ה-30 אחוזים. ארה"ב צריכה לקחת בחשבון את המאבק שמתנהל בין ממשלת בגדאד לבין "גדודי חזבאללה" המסרבים לקבל מרות ומסתתרים לעתים מאחורי ה-PMF (Popular Mobilization Forces). ארה"ב נשענת על הגדרה בריטית של "גדודי חזבאללה" כארגון טרור, כדי לייצר הצהרות דומות משותפים אירופיים, להפגין תמיכה נמשכת בממשל קאט'ימי ובמערכת המשפטית של עיראק ולספק סיוע למשטרה העיראקית. הדיאלוג האמריקני-עיראקי אמור להימשך באוגוסט עם ביקורו המתוכנן בארה"ב של קאט'ימי, בו תידון התמיכה הכספית והצבאית של ארה"ב לעיראק. הסכם המסגרת האסטרטגי בין המדינות נועד אמנם ללחימה בדאעש, אך ארה"ב יכולה להפעילו גם באימון כוחות עיראקיים ואספקת אמל"ח. ההסכם גם מציף את שאלת החבל הכורדי וארה"ב מעודדת את בגדאד וארביל לשתף פעולה נגד דאעש ולתאם מכירות נפט. אך ארה"ב (המממנת את הפשמרגה ומאמנת בנפרד את פלגיו) אינה מסייעת לפתרון העימותים הפנים-כורדיים, שמשתקים למעשה את הפרלמנט הכורדי ושפוגעים גם ביכולת הפעולה האמריקנית.

המלצות לישראל: בלא קשר למשבר הפוליטי בישראל, מומלץ להדק את הקשרים עם המועמדים לקונגרס במחוזות השונים, משתי המפלגות, וכן לנסות להרכיב צפי של בעלי תפקידים בממשל עתידי, בין אם של בידן ובין אם של טראמפ. רצוי להתייעץ עם מנהיגים יהודיים בדבר האפשרות שמנהיגים ישראלים יתבטאו בסוגיית Black Lives Matter המזעזעת את ארה"ב, ויזכירו אף כי ישראל היא אחת המדינות הבודדות המציינות את "יום מרטין לותר קינג". עוד יש לפעול גם ל"חיבוק" דמויות שמאל יהודיות כגון פיטר ביינארט.